

JÓZEFÓW

Michał Elwiro Andriolli

W którąkolwiek stronę by nie wyjechać z Warszawy, trafimy na coś interesującego z dalszej lub bliższej przeszłości. Każda z niewielkich, nieodległych od stolicy miejscowości ma swoją historię, tajemnicę, atrakcje, albo wspomina ludzi, którzy zrobili coś niezwykłego.

Znany ze zdrowych lasów i przepływającego obok Świdra podotwocki Józefów przede wszystkim ma liczne ślady niezwyklej architektury – stylu „świdermajer”, jak w 1949 roku nazwał to Konstanty Ildefons Gałczyński. A wszystko za sprawą Michała Elwiro Andriollego, dla którego jedziemy do Józefowa. Wprawdzie na Mazowieckim Szlaku „śledzimy” literatów, a Andriolli nim nie był, ale jego związki z literaturą są tak silne, że nie sposób o nim zapomnieć. Był ilustratorem, rysownikiem, malarzem, twórcą ilustracji m.in. do „Pana Tadeusza” i „Konrada Wallenroda”, publikowanych w kolejnych wydaniach tych dzieł.

Artysta urodził się 2 listopada 1836 roku w Wilnie, zmarł 23 sierpnia 1893 roku w Nałęczowie i tam został pochowany. Syn pochodzącego z Włoch Franciszka, rzeźbiarza, kapitana wojsk napoleońskich, który osiadł w Wilnie. Michał w latach 1855-1858 studiował w Moskiewskiej Szkole Malarstwa i Rzeźby i w Cesarskiej Akademii Sztuk Pięknych w Sankt Petersburgu. W 1861 r. wyjechał do Akademii Świętego Łukasza. Do Polski wrócił z pobudek patriotycznych – wziął udział w Powstaniu Styczniowym. Walczył w oddziale Ludwika Narbutta, aresztowany w 1864 r. Uciekł z więzienia, przedostał się do Londynu, potem do Paryża.

W ręce Rosjan trafił dwa lata później, odwiedzając ojczyznę jako emisariusz Komitetu Emigracji Polskiej. Został zesłany do Wiatki w środkowej Rosji. Wrócił do Warszawy po ułaskawieniu w 1871 r. Pracował jako ilustrator w stołecznych redakcjach i wydawnictwach, ale ozdabiał też książki w Paryżu. Ma na swoim koncie rysunki do dzieł nie tylko Mickiewicza, ale i Słowackiego, Kraszewskiego, Orzeszkowej, Szekspira, Coopera. Był też autorem obrazów w kościołach, m.in. w Kownie i w Karczewie. Często bywał w Nałęczowie, mieszkał w Stasinowie pod Mińskiem Mazowieckim w dworze kupionym od Tarczyńskich. W końcu od właściciela majątku Otwock Wielki nabył 200-hektarowy folwark „Anielin” położony na północ od Karczewa. Był nim zachwycony. W liście pisał: *Położenie czarujące: byłem tam konno przypadkowym sposobem w maju czy czerwcu, powiem ci czary, czary... Świder o brzegach olbrzymio wyniosłych wije się wstęgą jak wąż: co pięć kroków krajobraz się zmienia, widok na rzekę rozległy uspokajający. Z każdego wznioślejszego punktu przez siatkę takową lunetą zobaczysz warszawę, jak na dłoni (...). Więc jestem właścicielem rzeki na znacznej przestrzeni, bo, o ile widać na mapie – od mostu kolejowego prawie aż do ujścia Świdra do Wisły.*

Swojemu folwarkowi nadał nazwę „Brzegi”. Wybudował sobie willę, a po niej kilkanaście domów na wynajem nad Świdrem, w stylu stanowiącym mieszankę architektonicznych tradycji Mazowsza, zabudowy rosyjskich miast i alpejskich schronisk. Powstało osiedle, w którym mogło wypoczywać nawet 120 osób. Gości nie brakowało, tym bardziej, że właściciel dbał o rozrywki kulturalne i inne atrakcje. Były pikniki, coroczna kąpiel z prysznicem dla dorosłych, festyny połączone z żywymi obrazami i występami teatru amatorskiego.

Na swojej ziemi Andriolli założył rozległy ogród owocowy i piękny park. Rosły w nim brzozy, leszczyny, jarzębiny, berberysy i kaliny. W obawie przed groźnym w pewnych okresach Świdrem, wybudował liczne tamy, a teren obsadził wierzbiną i łożyną. Nie ochronił jednak kilku zbudowanych domków przed powodzią w 1887 roku. Wody rzeki zniszczyły wszystkie tamy i około sześciu tysięcy krzewów morwowych. Rzeka zmieniła nawet koryto, niszcząc zbudowany most.

O miejscowości

W okresie międzywojennym stałych mieszkańców Józefowa było około półtora tysiąca, a w sezonie przebywało tu jeszcze do trzech tysięcy kuracjuszy i letników. Od 1914 do 1952 r. miejscowość miała połączenie z Warszawą kolejką wąskotorową.

W okolicy, poza Józefowem, było sporo tzw. miejscowości letniskowych. W 1921 roku powstał komitet na rzecz połączenia miejscowości letniskowych w pasie otwockim, które dotychczas należały do gminy Zagórze. Chciano w ten sposób utworzyć jedną gminę letniskową. 12 grudnia 1925 roku wybrano zarząd gminy Falenica-Letnisko, składającej się z 12 miejscowości: Radości, Zbójnej Góry, Międzylesia, Miedzeszyna Starego, Miedzeszyna Nowego, Falenicy, Michalina, Józefowa i Świdra. Później dołączono jeszcze osady: Anin, Daków i Jarosław. Falenica-Letnisko otrzymało status miasta, ale w 1951 r. siedzibę gminy przeniesiono do Józefowa, do którego po II wojnie światowej napłynęło dużo ludności ze zniszczonej Warszawy. Decyzją Rady Państwa z 1962 roku Józefów został podniesiony do rangi miasta, „wchłaniając”: Józefów, Emilianów, Dębinkę, Górki, Nową Wieś, Kolonię Błota, Michalin oraz Rycice, które stały się dzielnicami miasta.

Śladami Andriollego

Muzeum Elwiro Michała Andriollego w Józefowie (tylko siedziba muzeum, nie ma tu wystaw). To stosunkowo nowa placówka. 24 lutego 2010 roku Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego podpisał uzgodniony Regulamin Muzeum Elwiro Michała Andriollego. Siedziba muzeum mieści się w Józefowie. Muzeum jest prywatną jednostką organizacyjną, nieposiadającą osobowości prawnej, której założycielem i właścicielem jest Robert Lewandowski. Ogólny nadzór nad muzeum sprawuje Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a bezpośredni – założyciel. Muzeum ma charakter biograficzno-literacki i monograficzny. Dokumentuje i popularyzuje życie oraz twórczość Elwiro Michała Andriollego (1836-1893), epigona romantyzmu i prekursora pozytywizmu, jednego z najbardziej znanych ilustratorów drugiej połowy XIX wieku. Ponadto muzeum przybliży współczesnym historię i tradycję ziemi Andriollego, miejsc, w których mieszkał, żył i tworzył, szczególnie obszaru od Warszawy, przez Stasinów, Nowomińsk (Mińsk Mazowiecki) do Kałuszyna oraz od Warszawy przez „Brzegi” (Józefów, Świder, Otwock) i Karczew do Nałęczowa.

Muzeum specjalną wagę przywiązuje do historii „Brzegów”, miejsca, w którym Andriolli zapoczątkował istnienie stylu nadświdrzańskiego (potocznie: „świdermajer”). Podstawowym celem muzeum jest dokumentowanie życia i twórczości artysty, ale przez zbiory tematycznie związane z Andriollem przekazuje wiedzę o kulturze i sztuce, o tym, jaki był wpływ tradycji XIX wieku na wyobraźnię i sposób myślenia współczesnego Polaka. Organizatorzy muzeum spodziewają się zainteresowania ze strony osób interesujących się życiem i twórczością Andriollego,

lokalnych społeczności, młodzieży szkolnej, a także obcokrajowców, którym polską kulturę i literaturę XIX wieku możemy ukazywać w kontekście europejskim. Przecież Andriolli, swoją bogatą twórczością zagraniczną, wpływał na wyobraźnię wielu innych narodów.

Obecnie w muzeum trwa gromadzenie zbiorów, których zakres obejmuje między innymi listy, wspomnienia, pamiątki, reprinty utworów ilustrowanych przez M.E. Andriollego oraz inne dokumenty. Muzeum nawiązało także współpracę z instytucjami i organizacjami społecznymi realizującymi podobne cele i zadania. Wśród nich są: Fundacja Andriollego www.fundacja.andriolli.pl oraz portale www.andriolli.pl, www.ziemiaandriollego.pl, www.swidermajer.pl.

Fundacja im. Elwiro Michała Andriollego, ul. Słoneczna 20, 05-410 Józefów, działa na rzecz rozwoju społeczności lokalnej i regionalnej. www.fundacja.andriolli.pl

Muzeum Ziemi Otwockiej im. Michała Elwiro Andriollego (obecnie w remoncie – placówka nieczynna), ul. Narutowicza 2, 05-400 Otwock, tel.: 22 788 15 45, www.muzeum.ock.com.pl

- Ekspozycja stała: Michał Elwiro Andriolli – życie i twórczość
- Lekcje muzealne: Michał Elwiro Andriolli – życie i twórczość

Szkoła Podstawowa nr 6 im. Michała Elwiro Andriollego w Otwocku. Imię malarza nadane szkole 14 października 2000 roku, ul. Ambasadorska 1, Otwock, tel.: 22 779 34 31. http://sp6_otwock.superszkolna.pl

Szlak Michała Elwiro Andriollego

Poznawanie Ziemi Andriollego rozpoczynamy w Mińsku Mazowieckim. To tu, w Stasinowie pod Nowomińskiem, artysta osiedlił się w 1873 r., wkrótce po powrocie do Warszawy z zesłania na Syberię. Udajemy się do mińskiego pałacu (Pałac Dernałowiczów, Miejski Dom Kultury, ul. Warszawska 173). W galerii przed salą widowiskową znajduje się portret Andriollego pędzla współczesnego znakomitego malarza, Jacka Siudzińskiego. W specjalnej gablocie książki ilustrowane przez artystę oraz unikalne obecnie wydanie z 1981 r. opowieści biograficznej autorstwa Janiny Wiercińskiej oraz Listy Andriollego, które są znakomitą lekturą obrazującą czasy współczesne ilustratorowi. Na ścianach fotokopie ilustracji do „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza. W Muzeum Ziemi Mińskiej (ul. Okrzei 16) możemy obejrzyć ocalałe fragmenty zdobień z dworku, tzw. kafelki. Są to ozdobne zwieńczenia pieca kaflowego. Dają one wyobrażenie o guście dekoratorskim artysty. Następnie ul. Warszawską udajemy się w kierunku wschodnim, do ruin dworku. Mijamy teren jednostki wojskowej, a zbliżając się do Osin, po lewej stronie, dostrzeżemy fragmenty parku, mały staw, a obok nich zabytkowe ruiny – ściany budowli z czerwonej cegły, porośnięte bluszczem i gąszczem krzewów.

W dalszą trasę udajemy się nadal w kierunku wschodnim, do Kałuszyna. Majestatyczna wieża neogotyckiego kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny budowanego w latach 1889-1897 jest drogowskazem. Zwiedzamy zabytkową budowlę. W ołtarzu głównym znajduje się obraz pędzla E.M. Andriollego, Wniebowzięcie Najświętszej Marii Panny, przez mieszkańców nazywany „Aniołkami Pana Andriollego”, ponieważ Matka Boska jest przedstawiona w otoczeniu wesołych aniołków. Dzieło powstawało w latach 1892-1893, gdy artysta już poważnie chorował.

Z Kałuszyna kierujemy się na południe, w stronę Mrozów, następnie przez Cegłów do Mieni. W Mieni Andriolli odwiedzał przyjaciela, lekarza Henryka Dobrzyckiego, założyciela zakładu leczniczego dla niezamożnych chorych na gruźlicę. Zwiedzamy zabytkową kaplicę z 1809 r. przy Domu Pomocy Społecznej, w niej pamiątkową tablicę ku czci znakomitego lekarza i społecznika H. Dobrzyckiego, także autora pierwszej biografii o Andriolli. Stąd możemy powrócić do Mińska i przez Kędzierak szosą kołbielską do Kołbieli i dalej przez Regut udajemy się do Karczewa.

Jednym z cenniejszych zabytków Karczewa jest kościół św. Wita (ul. ks. Władysława Żaboklickiego 12) utrzymany w stylu baroku piemonckiego, zbudowany w latach 1732-1737, wielokrotnie przebudowywany. W lewym bocznym ołtarzu wisi duży obraz przedstawiający św. Kazimierza pędzla Elwira Michała Andriollego. Dzieło powstało w 1887 r. Artysta przyjaźnił się z ówczesnym proboszczem. W kościele są jeszcze dwa obrazy „Chrystus w grobie”, wiszący w lewej nawie oraz „Matka Boska Smutna” – zdobiący kaplicę Pamięci Narodowej. Ten ostatni symbolizował niewolę narodu i był przygotowywany na wystawę w Londynie. W kościele w Karczewie znajdują się także chorągwie św. Kazimierza Królewicza i św. Bartłomieja. Będąc w Karczewie, warto udać się także na starą zabytkową plebanię i zobaczyć specjalną ekspozycję poświęconą artyście (Muzeum „Stara Plebania”, ul. Żaboklickiego 12, 05-480 Karczew).

Z Karczewa już tylko kilka kilometrów do Otwocka. Po domu Andriollego nie ma śladu, a okolica przez ostatnie sto lat tak się zmieniła, że dziś trudno wyobrazić sobie naturalny krajobraz, w którym osiedlił się malarz. Natomiast coś z dawnego klimatu odnajdziemy na pewno oglądając zachowane drewniane domy w stylu, który wprowadził Andriolli. <http://ziemiaandriollego.pl/>

Trasa nad Świdrem

Trasa liczy ok. 11 km. Przechodzi najciekawszymi zakątkami Świdra, na dość długim odcinku wzdłuż rzeki Świder. Oznakowana przez PTTK Oddział w Otwocku kolorem czarnym. Można tę trasę przejechać ulicami, ale też i przejść pieszo, szczególnie urokliwym odcinkiem nad Świdrem.

Początek szlaku jest na przystanku kolejowym w Świdrze. Przy ul. Majowej, krzyżującej się z ul. Jana Pawła II (d. K. Świerczewskiego), na wysokości przejścia dla pieszych stoi drewniany dom z charakterystyczną wieżyczką. Idziemy ul. Majową, która później przechodzi w ul. Kraszewskiego. Przy niej (nr 101), po prawej stronie piękna willa „Martynówka” w stylu „świdermajer”. U zbiegu ulic Kraszewskiego i Mieszka I pojawią się oznakowania szlaku czarnego. Skręcamy w prawo, kierując się nad Świder. To dzielnica Bojarów, którą przemierzał niegdyś Andriolli. Idąc ładną asfaltową ścieżką, po prawej stronie, dotrzemy do murowanego dworu Oskargiełty. W 1883 r. powstał tu Zakład Leczniczy. Dochodzimy do miejsca nazywanego przez malarza „Brzegi” – po nabyciu majątku Andriolli nazywał siebie właścicielem obu brzegów Świdra. To tu, w 1880 r. E.M. Andriolli rozpoczął budowę drewnianych domów. Dalej szlak skręca w ul. Wierzbową. Przy niej świetny dom w stylu andriolliowskim. Dalej szlak prowadzi ul. Mickiewicza. Po obu stronach ulicy kilka drewnianych domów. Następnie skręcamy w ul. Górną. Przy niej również ciekawe przykłady „świdermajera”. Przechodzimy ul. Leśną do ul. Jana Pawła II (d. Świerczewskiego), by dojść do ul. Bagatela. Pod nr 27 dobrze zachowany drewniany dom. Ulicą Jana Pawła II wracamy do ul. Majowej. Docieramy do przystanku Świder. Tu kończy się szlak Śladami Michała Elwira Andriollego.

W dalszą drogę warto udać się do Józefowa, by obejrzyć zachowane drewniane obiekty w stylu andriollowskim oraz współczesne nawiązania do andriollówek.

Zabytki, atrakcje turystyczne

Do najważniejszych atutów Józefowa należy duża liczba obiektów zabytkowych, głównie XIX-wiecznych domów w charakterystycznym, unikalnym dla tego obszaru stylu „świdermajer”. Zabytki te stanowią o atrakcyjności tego obszaru i stwarzają możliwość rozwoju turystyki. Dlatego kultywowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego jest jednym z ważniejszych priorytetów w polityce społeczno-gospodarczej władz samorządowych.

Na terenie miasta znajduje się 31 obiektów wpisanych do Krajowego Rejestru Zabytków:

- Budynki mieszkalne przy ul. 3 Maja 65, 89, 100 (Wiślana 2), 102 i 103
- Kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej przy ul. 3 Maja
- Budynek mieszkalny przy ul. Polnej 11
- Budynek mieszkalny przy ul. Piotra Skargi 1
- Budynki mieszkalne przy ul. Sikorskiego 65, 85 i 99
- Budynek mieszkalny przy ul. Topolowej 2
- Budynki mieszkalne przy ul. Uroczej 4b, 6a, b i c
- Budynki mieszkalne przy ul. K. Wyszyńskiego 2, 3, 4, 11, 27, 28, 68 i 70
- Budynek mieszkalny przy ul. Wiosennej 9
- Budynek mieszkalny przy ul. Wiślanej 4
- Budynek mieszkalny przy ul. Nadwiślańskiej 100
- Cmentarz przy parafii rzymsko-katolickiej z pomnikiem ofiar II wojny światowej przy ul. Kopernika
- Budynek mieszkalny przy ul. Bocznej (budynek Grota-Roweckiego)
- Budynek mieszkalny przy ul. Leśnej 19; powstał ok. 1910 r. jako willa Maksymiliana Jakubowicza (tzw. willa Jakubówka). Był to prywatny dom mieszkalny. W jednym z pokoiów urządzono dom modlitwy, służący miejscowym oraz wypoczywającym tutaj Żydom.
- Budynek mieszkalny przy ul. Sosnowej 29. Stan obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta jest różny. W najgorszym stanie są budynki drewniane przejęte w okresie powojennym, służące jako mieszkania kwaterunkowe. Część z nich nadaje się jedynie do rozbiórki i ponownego odtworzenia.
- Kościół pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Józefowie-Błotach, powstał według projektu inż. Waldemara Siwka. Budowano go w latach 1981-1986. Konsekrowany został przez biskupa Kazimierza Romaniuka 25 września 1994 roku. Parafia szczyli się posiadaniem relikwii św. Maksymiliana (włosa Świętego) – przekazanej przez zakonników z Niepokalanowa.

- Kościół św. Jana Chrzciciela – budowę kościoła, według projektu architekta Romana Abramczuka, rozpoczęto w 1998 r., a ukończono w 2004 r. Wewnątrz świątyni zachwyca nietypowa mozaika – Chrztost Chrystusa w Jordanie.
- Synagoga w Józefowie – prywatny dom modlitwy urządzony w drewnianym domu znajdującym się przy ulicy Wiślanej 5.

Muzea, wystawy, galerie

Muzeum im. E.M. Andriollego w Józefowie

ul. Słoneczna 20, 05-410 Józefów, www.muzeum.andriolli.pl

Muzeum 2 Korpusu Polskiego

ul. Kasztanowa 6, 05-420 Józefów, tel.: 22 789 56 73, 660 838 440, muzeum@2korpus.pl, www.2korpus.pl

Muzeum Ziemi Otwockiej im. Michała Elwiro Andriollego,

ul. Narutowicza 2, 05-400 Otwock, tel.: 22 788-15-45, muzeum@ock.com.pl, www.muzeum.ock.com.pl

Imprezy cykliczne

- Festiwal Niezwykłych Instrumentów
- Festiwal Najpiękniejszych Tańców Świata
- Ogólnopolski Festiwal Bluesowy im. Tadeusza Nalepy „Lep na Bluesa”
- Festiwal Otwarte Ogrody
- Festiwal Świdermajer, Otwock, www.swidermajer-festiwal.pl

Walory naturalne

Teren Józefowa położony jest w Nizinie Środkowomazowieckiej, w granicy mezoregionu Doliny Środkowej Wisły. Wschodnią granicę Józefowa wyznacza rzeka Świder, zachodnią – Wisła. Jest to obszar o względnie jednorodnych warunkach przyrodniczych. Jest to taras wydmowy doliny Wisły, wzdłuż którego powstało pasmo osiedli. Obszar ten wyróżnia się znaczną lesistością, utworzono tu szereg prawnie chronionych obszarów, które obecnie współtworzą Regionalny System Obszarów Chronionych: Mazowiecki Park Krajobrazowy, Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz 11 rezerwatów przyrody. Wschodnia część miasta przylega do Mazowieckiego Parku Krajobrazowego, który zajmuje powierzchnię 15 519 ha.

Ponad 70% powierzchni parku zajmują lasy, głównie iglaste, z niemal wszystkimi typami borów. Dominującym zespołem leśnym jest bór świeży. Na terenie parku zachowały się również torfowiska oraz inne zespoły charakterystyczne dla obszarów podmokłych, takie jak olsy czy zespoły łożowo-kruszynowe. Wśród drzew dominującym gatunkiem jest sosna zwyczajna. Na terenach bagiennych występuje w postaci karłowatej. Wśród drzew liściastych częste są: brzoza, olsza i dąb. W borach występuje wiele rzadkich, często chronionych roślin, takich jak rosziczka okrągłolistna, pośrednia i długolistna, bagno zwyczajne, modrzewnica, mącznica lekarska i lilia złotogłów. W Mazowieckim Parku Krajobrazowym, lecz nie na terenie Józefowa, w runie olsów spotkać można kaczyńca złotego i psiankę słodkogórz, zaś w sporadycznie występujących lasach grądowych runo tworzą: zawilec gajowy, pszeniec, perlówka zwisła, turówka wonna oraz podkolan biały. Ciekawostką botaniczną jest występujący tu niewielki krzew wawrzynek wilczelyko. Dla fauny

charakterystyczne są gatunki ssaków: łoś, jeleń, dzik, sarna, borsuk, lis, łasica, kuna, bóbr i wydra. Na terenie parku żyje wiele gatunków ptaków, wśród których są gatunki zagrożone wyginięciem w skali światowej. Do najbardziej zagrożonych gatunków należą: derkacz, kania ruda, bielik, nur czarnoszyi czy siewka złota.

Na terenie Józefowa, w obrębie Mazowieckiego Parku Krajobrazowego, występują pasma łagodnych wzgórz (np. tzw. józefowskie wydmy, ciągnące się od dzielnicy Józefowa-Rycice aż do Międzyzylesia). W okolicy Józefowa łańcuchy wydm osiągają nawet do 20 m wysokości.

Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzono 29 sierpnia 1997. Powierzchnia obszaru wynosi 149 051 ha. Obejmuje tereny dolin rzecznych Wisły i Narwi i ich dopływów oraz związane z nimi kompleksy leśne. Stanowi on otulinę dla innych form ochrony przyrody. Pełni rolę systemu korytarzy ekologicznych, pozwalających na swobodne rozprzestrzenianie się gatunków. Obszar chronionego krajobrazu tworzy system osłony ekologicznej aglomeracji warszawskiej.

Na obszarze Józefowa znajduje się rezerwat przyrody Dolina Świdra. Łączna powierzchnia rezerwatu wynosi 238 ha. Został on utworzony w 1978 roku. Celem ochrony są rzeki Świder i Mienia, z licznymi przełomami, zakolami i wodospadami oraz nadbrzeżną roślinnością. Ochroną objęto 41 kilometrów rzeki Świder, począwszy od Dłużewa, a na moście w Świdrach Wielkich kończąc. Chronione są pasy szerokości ok. 20 m znajdujące się po obu stronach koryt rzecznych. Rezerwat bogaty jest w faunę, do najcenniejszych jej przedstawicieli należą zimorodki, jaskółki brzegówki, dzięcioły oraz wydry. W wodach rezerwatu rosną rdestnice, grążele żółte i grzybień biały.

Rezerwat przyrody Wyspy Zawadowskie został utworzony w 1998 r. Zajmuje powierzchnię 530,28 ha. Obejmuje wyspy, mielizny i piaszczyste łachy oraz wody płynące Wisły, zaś celem utworzenia rezerwatu była ochrona ekosystemów wodnych o charakterze naturalnym lub zbliżonym do naturalnego. Jest to miejsce gniazdowania i żerowania rzadkich gatunków ptaków oraz ostoja zwierząt związanych ze środowiskiem wodnym. Ponadto obszar ten ma duże walory krajobrazowe. Rezerwat należy do krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA. Podstawowe 6 gatunków ptaków lęgowych, dla których ochrony utworzono rezerwat, to: mewa śmieszka i mewa pospolita, rybitwa rzeczna i białoczelna, sieweczka rzeczna i obroźna.

Rezerwat przyrody Wyspy Świdzkie, podobnie jak rezerwat Świder, jest to faunistyczny rezerwat przyrody. Został utworzony w 1998 r., zajmuje powierzchnię 572,28 ha. Obejmuje liczne wyspy, mielizny i piaszczyste łachy przy ujściu rzeki Świder oraz wody płynące Wisły. Ma na celu ochronę ekosystemów wodnych w korycie środkowej Wisły. Na terenie rezerwatu stwierdzono 163 gatunki roślin i 175 gatunków kręgowców, w tym 140 gatunków ptaków. Rezerwat należy do krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA.

Pomniki przyrody. W obrębie Józefowa znajduje się 12 drzew wpisanych do rejestru Konserwatora: dęby szypułkowe, ul. Wspólna 21, ul. Nadwiślańskiej 226 i 252, sześć dębów na skarpie, osiedle Dębinka, ul. Nadwiślańska 254 i 256, dąb szypułkowy przy skrzyżowaniu al. Nadwiślańskiej z ul. Drogowców oraz sosna zwyczajna przy ul. 3 Maja (obok kościoła).

W obrębie miasta występują także lasy łęgowe. Rosną one na terenach zalewowych w dolinach rzek Świder i Wisła. Ten typ lasu ma dużą wartość

przyrodniczą, uznawany jest za jeden z najrzadszych w skali całego kraju. Zespoły roślinne na terenie Józefowa należą do grupy łągów: nadrzeczny łąg topolowy, nadrzeczny łąg wierzbowy oraz łąg jesionowołoszowy. Gatunkowo dominuje olcha, wierzba, topola. Część z nich znajduje się w zasięgu obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły.

Szlaki

Szlaki piesze PTTK:

- żółty „Piaszczystą Percią”: Warszawa Międzylesie PKP – Zielony Ług – Zagórze, szpital – Pod Zagórzem – Zbójna Góra – Borowa Góra – Góra Lotników – Józefów PKP (23,0 km)
- zielony łącznik józefowski: Białek – Góra Lotników – Michalin – Świdry Małe (9,5 km); trasa szlaku biegnie niemal cały czas w granicach Józefowa

www.otwock.pttk.pl

Baza sportowo-rekreacyjna

Integracyjne Centrum Sportu i Rekreacji,

05-420 Józefów, ul. Długa 44, tel.: 22 789 62 72, 789 11 77, fax: 789 11 33,
www.icsir.pl

Miejski Ludowy Klub Sportowy „Józefovia”

ul. Dolna 19, 05-420 Józefów, tel.: 22 789 18 55, fax: 22 789 18 55,
www.jozefovia.pl

Informacja turystyczna

- **Miejski Ośrodek Kultury**
ul. Kardynała Wyszyńskiego 1, 05-420 Józefów, tel.: 22 789 20 26,
mok@mokjozefow.pl, www.mokjozefow.pl
- **Dom Nauki i Sztuki**, ul. Wyszyńskiego 4, Józefów
- **Centrum Informacji Turystycznej** przy PTTK Oddział Otwock ul. Warszawska 39, 05-400 Otwock, tel.: 22 779 39 33, 607 664 303, www.otwock.pttk.pl,
cit@otwock.pttk.pl
- **Otwockie Centrum Informacji**
ul. Marszałkowska 23, 05-400 Otwock, tel.: 22 779 33 44, promocja@otwock.pl
www.otwock.infocentrum.com.pl

Gastronomia

- **Blue Velvet**, ul. Piłsudskiego 64 , 05-420 Józefów, tel.: 22 789 52 45
- **Sensei Sushi & Restaurant**, ul. Piłsudskiego 48, 05-420 Józefów,
tel.: 22 789 16 61

- **Winiarnia i Gospoda Nad Jeziorem**, ul. Nadwiślańska 96 B, 05-410 Józefów, tel.: 667 770 790
- **Pizzeria O Sole Mio**, ul. Wyszyńskiego 8, 05-420 Józefów, 507 038 968
- **Restauracja Azerska Baku**, ul. Piłsudskiego 120, 05-420 Józefów, tel.: 505 322 039
- **Restauracja Luna Sol**, ul. Telimeny 1, 05-420 Józefów, tel.: 22 778 30 00
- **Cukiernia i Grill Bar Babcia Hela**, al. Nadwiślańska 68, 05-410 Józefów, tel.: 22 789 54 19
- **Słodka Chatka**, ul. Polna 6, 05-410 Józefów
- **Sushi Bar Nigiri**, ul. Piłsudskiego 2, Józefów, tel.: 22 498 13 13
- **Pizza Ramzes**, ul. Piłsudskiego 4, 05-420 Józefów, tel.: 22 789 13 15
- **Pizzeria Nowa**, ul. Piłsudskiego 42C, Józefów, tel.: 22 357 00 60
- **Afrodyta**, ul. Strużańska 15, 05-119 Józefów, tel.: 694 527 948, 692 881 447
- **Restauracja Oleńka**, Józefów 34b, Józefów, tel.: 504 083 618
- **Riverhouse**, ul. Nadwiślańska 54, 05-420 Józefów, tel.: 22 780 34 60
- **Kawiarnia Cassiopeia**, ul. Telimeny 1, 05-420 Józefów, tel.: 22 778 30 00
- **Kafeteria w Strzelnicy 9**, ul. Nadwiślańska 92, Józefów, tel.: 22 769 39 61
- **Pub-Club Orion**, ul. Sikorskiego 111, 05-420 Józefów, tel.: 667 802 713
- **Kurczak**, ul. Piłsudskiego 40, 05-410 Józefów, tel.: 22 789 42 96
- **Bar Krysia**, ul. Kardynała Wyszyńskiego 104, 05-420 Józefów, tel.: 22 789 24 66

Noclegi

- **Noclegi u Krysi**, ul. Wyszyńskiego 104, 05-420 Józefów, tel./fax 22 789 24 66
- **Revita Hotel**, al. Nadwiślańska 96, 05-410 Warszawa-Józefów, tel.: 22 789 54 63
- **Dom Wycieczkowy OKS**, ul. Sportowa 1, 05-400 Otwock, tel.: 22 779 24 26
- **Dom Pracy Twórczej P.A.N "Madralin"**, ul. Mładzka 1, 05-400 Otwock, tel.: 22 789 08 98
- **Dom Wypoczynkowy** i Ośrodek Szkoleniowy Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce **"Śródborowianka"**, ul. Literacka 6, 05-400 Otwock, tel.: 22 779 33 33
- **Hotel "Srebrny Świerk"**, Otwock-Świerk, 05-400, tel.: 22 718 09 15
- **Hotelik "Milla"**, ul. Samorządowa 39, 05-400 Otwock, tel.: 22 779 31 14
- **Usługi Hotelarskie "Meran"**, ul. Górna 88a, 05-400 Otwock, tel.: 22 788 83 26